

Bülten

Sorumluluk

Pınar 15 yaşında, lise öğrencisi. Kuzeni ise mimar. Onunla beraber olduklarında, kuzeni ona mimarlık bölümü hakkında bilgi veriyor. Yaptığı işleri anlatıyor ve çizdiği projeleri gösteriyor.

Pınar da kuzeni gibi mimar olmak istiyor ama bir sorunu var; bu dönem notları pek iyi değil. Verilen ödevleri yapıp ertesi gün okula getirmesi gerekirken, o bunu yapmıyor. Hangi kitabını okuldan eve getirmesi gerektiğini unutuyor. Bazen de ödevini yapıyor ama çantasına koymayı unutuyor. Çantasına koysa da öğretmene vermeyi unutabiliyor. Kısacası Pınar ödevleri konusunda yeterince sorumluluk almıyor.”

İyi bir iş ve hayat tarzı için eğitimimden ben sorumluyum, dolayısıyla benim yapmam gerekenleri kapasitem yeterli olduğu ölçüde kendim ve çevrem için başkaları değil ben yaparım.

Değerli anne babalar, her gün bu ve benzeri başka durumlarla karşılaştığınızda aklınızdan neler geçiyor?

Anlaşmaya vardığınız halde çocuğunuz sorumluluklarını yerine getirmeyi ihmal ediyorsa ve siz onun yerine ödevlerini okula getiriyorsanız sorumluluk konusunun üstünde durulması gerekiyor demektir.

Günümüzde anne-babalara “Nasıl bir çocuk yetiştirmek istiyorsunuz?” sorusunu sorduğumuzda alınan cevaplar, genelde benzer görüşleri kapsıyor:

Başarılı, ne istediğini bilen, özgüven sahibi, kendini iyi ifade edebilen, yeteneklerini ön plana çıkartabilen, mutlu, yaşadığı çevreye uyum sağlayabilen... Aynı soruya bir eğitimcinin vereceği cevap da hiç şüphesiz temelde aynı olacaktır.

Anne-babaların ve eğitimcilerin ideal insan tanımına yaklaşan kişiler yetiştirebilmeleri için çocuklarına küçük yaşlarda kazandırmaları gereken bazı değerler vardır. Bu değerler, çocuğun yetişkinlik yaşantısında önemli bir yere sahiptir; çünkü bu değerler, aynı zamanda huzurlu, mutlu ve başarılı bir yaşantının da temel anahtarlarıdır.

İdeal yetişkin tanımında yer alan becerilerin kaynağında ki değerlerden bir tanesi de “sorumluluk bilinci”dir. “Yaptığı işi sonuna kadar götüren ve yapmakta olduğu bir davranışın olası sonuçlarına katlanmayı göze alan çocuğa” sorumlu çocuk gözüyle bakabiliriz.

Sorumluluk bilincini kazanmak, oldukça uzun bir süreç olmakla birlikte, özellikle küçük yaşlarda kazanılmaya başlanması gereken bir değerdir. Elbetteki çocuklar sorumluluk duygusuyla doğmazlar. Ancak sorumluluk sahibi olmayı öğrenme pek çok kişinin sandığından daha erken bir yaşta başlar. Bir bebek dünyaya geldiği ilk andan itibaren çevresinde sezindiği olaylardan etkilenir. Anne-babanın özenli yaklaşımları, bebeğin ihtiyaçlarına karşı gösterdikleri duyarlılıkları, bebeğin gereksinimlerini zamanında karşılamaları ile gelişmeye başlayan sorumluluk duygusu, ebeveynlerin çocuklarının yaşlarına uygun bazı görevleri vermesiyle de yerleşmeye başlar ve bir bilinç haline gelir.

Sorumluluğu bir değer olarak çocuklara nasıl kazandıracamız konusunda geçmeden önce, sorumluluğun ne olduğunun iyi anlamamız gerekir.

Sorumluluk;

- Kurallara uyma,
- Tercihlerin ya da seçimlerin sonucuna katlanma,
- Başka insanlara ve onların haklarına saygı gösterme, olarak ele alınabilir.

Ancak sorumluluk, başkalarının söylediği her şeyi yerine getirme olarak düşünülmemelidir. Anne-babasının, öğretmenin ya da çevresindeki herhangi birinin söylediklerini yerine getiren bir çocuğa, sorumlu çocuk, gözüyle bakamayız. Bu şekilde davranan bir çocuk, gerektiğinde, öncelik vermesi gereken konuların ayrımını yapamaz. Örn: Ertesi gün okulla ilgili bir görevi yerine getirmesi gerekirken, akşam gezmeye giden bir çocuk okula karşı sorumluluğunun aksamasına sebep olurken; şeker hastası bir çocuğun arkadaşlarını kıramayıp, ikram edilen şekeri yemesi de, kendisine karşı sorumluluğunun gelişmediğine bir işarettir. Yukarıda belirtilen örneklerdeki davranışlar, kayıtsız bir uyum olarak değerlendirilebilir. Ancak, bizim istediğimiz davranış modeli bu da değildir.

SORUMLULUK BİLİNCİ NASIL KAZANDIRILIR?

Çocuğumuzdan beklentilerimizin gerçekleşmesi durumuna göre onun sorumluluklarını yerine getirmeyi öğrendiğini ya da öğrenmediğini düşünürüz. Eğer beklentilerimize uygun davranışlar ortaya çıkmamışsa sorumluluk kazandırma sürecini gözden geçirmek gerekir. Elbetteki bu süreç her eve, her anne babaya göre farklı yaşanacaktır. Çünkü sorumluluğun gelişimi çocuktan çocuğa değişiklik gösterir. "Her çocuk aynı zamanda aynı sorumlulukları alır." diyemeyiz. Çocukların kişilik özellikleri, fiziksel yapıları mutlaka dikkate alınmalıdır. Ancak burada önemli olan anne-babanın, çocuğunun işini yapmayı bırakması ve kendi işini kendisinin yapması konusunda ısrarcı davranabilmesidir. Anne-babalar, çocuklarının yapabilecekleri şeyleri kendileri yaparak, yaşamları boyunca ihtiyaç duyabilecekleri karar verebilme, seçim yapabilme, girişken davranabilme gibi becerilerin gelişimini de engellemiş olurlar. Kişisel farklılıklar söz konusu olsa da, sorumluluk kazandırmaya yönelik her sürecin "temel" ve "değişmez" öğeleri vardır.

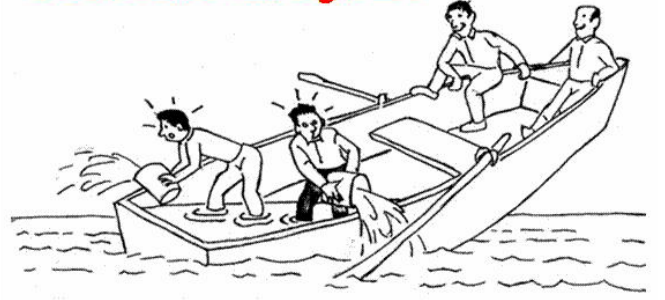
Ailemi ve çevremdeki diğer kişileri anlayış ve saygı çerçevesinde eğitmekten sorumluyum. Farklı olsak, farklı görünsek ve farklı düşünsek bile bu önemli olmamalı, önemli olan her birimizin değerli bir insan olmasıdır.

Bilgilendirme: Çocuğun davranışında istenen değişimin gerçekleşebilmesi için önce çocuğun bu değişim hakkında bilgilendirilmesi gerekir. Çocuğun bu değişimi bir ihtiyaç olarak görebilmesi için, nedenleri hakkında bilgi vermek önemlidir. Kuralların neden konduğu ve sorumluluğun önemi anlatılmalıdır. Çocuklar, niçin bazı işleri yapmak zorunda olduklarını anlar ve bilirlerse, ne zaman ailelerine yardımcı olmaları gerektiğini, ne zaman bağımsız davranabileceklerini de öğrenmiş olurlar.

Takip: Bilgilendirmeden sonra, çocuğun söz konusu davranışı gösterebilmesi için ona bir süre tanınması gerekir. Bu süre içerisinde yapılan takip sonucunda sorumlu davranışın ortaya çıkıp çıkmadığına, ne sürede ortaya çıktığına, hangi zamanlarda davranışın yapıldığına-yapılmadığına dikkat edilmelidir.

si için ona bir süre tanınması gerekir. Bu süre içerisinde yapılan takip sonucunda sorumlu davranışın ortaya çıkıp çıkmadığına, ne sürede ortaya çıktığına, hangi zamanlarda davranışın yapıldığına-yapılmadığına dikkat edilmelidir.

Sorumlu muyuz?

Sorumlu muyuz?

Geri bildirim: Belli bir süre sonra gidişat hakkında bilgilendirmek gerekir. Eğer istenen sorumlu davranışın sayısında artış varsa uygun pekiştiricilerle motive edilmeli, eğer beklenen sorumlu davranışın ortaya çıkmasında sıkıntılar varsa, bu sıkıntılar ve olası nedenlerinin çocukla paylaşılması gerekir.

Hatırlatma: İstenen davranış eğer gerçekleşmiyorsa yeniden hatırlatma sürecine gidilmelidir. Yeniden bilgilendirme ile başlayan bu süreç, davranış oturana kadar devam etmelidir.

Yukarıda anlatılan bu öğeler, sadece sorumluluk kazandırma sürecine ait değildir; temel alışkanlıkların oturmasında, kuralların belirlenmesinde, kısaca yaşantımızı düzenleyecek her türlü önlemden bulunması gereken öğelerdir ve ancak **kararlı ve sabırlı** bir tutumla yaklaşıldığında davranışın oturması sağlanabilir.

SORUMLULUK KAZANDIRMA SÜRECİNDE DİĞER BİLİNMESİ GEREKENLER...

Sorumluluğu öğretmek için sorumluluk vermeye istekli olmak gerekir.* Bazen anne-babaların küçük yaşta çocuklarının yorulmasına dayanamadıkları için birçok şeyi onların yerlerine yaptıklarını görüyoruz. Bu tarz bir yaklaşım, çocuğun rahatlığa alışmasına ve ileride büyük sorunların ortaya çıkmasına neden olur. Küçük yaşlarda başkalarının kendisine ait işleri yaptığını gören çocuk, ileriki yaşlarda da bunu devam ettirmeye çalışır ki, bu da anne-baba-çocuk arasındaki çatışmaların da artmasına neden olur. Çünkü bir süre sonra anne-baba için de çocuğun sorumluluklarını takip etmek güçleşmeye başlar.

Anne-baba olarak, olayların biraz gerisinde durup bir şeylerin olmasına izin verme yürekliliğini göstermelisiniz. Bir çocuğun tek başına bazı işleri yapmasına müsaade etmek gereklidir. Bazen yanlış olduğunu bildiğimiz davranışları çocuğun yapmasına izin vermek, onun davranışının sonucunu görmesi için faydalıdır. (Siz hatırlatmadan okul çantasını unutmama

*Yaptığım her şeyden sorumluyum.
Eğer iyi yaparsam itibar görürüm.
Eğer yapamazsam, kendim yapamadığımı
kabul eder suçu başkalarına atmam.*

sorumluluğu konusunda anlaşmaya vardığınız halde, bunu yapmayı unutuyorsa ve siz onun yerine çantayı okula götürüyorsanız, sorumluluk öğretmemiş olursunuz.)*

Her zaman çocuğun içinde bulunduğu yaş grubunu ve gelişimsel düzeyini düşünerek sorumluluk vermelisiniz. Her çocuğun farklı yetenekleri, farklı kişilik özellikleri, farklı bir fiziksel yapısı olduğu göz önünde bulundurulsa, aynı yaştaki her çocuğun aynı sorumlu davranışları yerine getirmesini elbetteki bekleyemeyiz. Sorumluluğun gelişimi çocuktan çocuğa farklılık gösterir. Ancak, genel gelişim özellikleri açısından değerlendirdiğimizde, çocukların evde yerine getirebilecekleri sorumluluklarını bilmek, bize beklentilerimizi ayarlayabilmemiz açısından yardımcı olabilir.

Çocuğunuza seçme hakkı tanıyın: Çok küçük yaştan başlayarak bir çocuğa seçme hakkının tanınmasıyla sorumluluk kazandırma eğitimi verilebilir. Seçim yapabilme fırsatlarının çocuğa sunulması, çocuğun kişilik gelişimini olumlu yönde etkiler. Seçim yapabilme; karar verebilme ve seçimlerin sorumluluğunu alabilme becerisini geliştirir, kendilerini daha iyi tanımalarını sağlar, hayat boyu önlerine çıkacak zor kararlarda mücadele edebilmelerine yardımcı olur.

Model olun: Birçok davranışta olduğu gibi sorumluluk bilincini kazandırma sürecinde büyüklerin örnek davranışları önemlidir. Yetişkinlerin kendi yaşantılarına ait sorumluluklara gereken özeni göstermeleri, küçük çocukların dikkatini çeker ve onların tutumlarını gözlemleyerek daha iyi öğrenirler.

Seçim yapabilme fırsatlarının çocuğa sunulması, çocuğun kişilik gelişimini olumlu yönde etkiler.

Sorumluluk Eğitiminde Dikkat Edilmesi Gerekenler

Çocuğun yaşına ve gelişim düzeyine uygun görev ve sorumluluklar verin.

* Çocuğun işlerini yapıp yapmadığını kontrol edin, yapmadığında uygun bir dille hatırlatın; gerekirse göreceği yerlere notlar asın.

* Çocuğunuz çok düzensiz ise günlük zaman çizelgesi yaparak gününü planlamasını öğretin.

* Çocuklarınız arasında işbölümü yaparken adil olmaya özen gösterin.

* Çocuğunuz bir işi yaparken ağırdan alarak yapıyorsa ona belli bir süre verin, bu işi yerine getirmesini zamanla sınırlayın. Okul öncesi çocuklarında 10'dan geri sayarak zamanı sınırlamak etkili bir yöntem.

* Ev işlerinde yardım etmeye başlayan çocuğunuz başlangıçta mükemmel bir performans göstermeyebilir ya da hatalar yapabilir, kesinlikle eleştirmeyin.

* Çocuğunuzun seçim yapmasına ve o seçimin sonuçlarıyla yüzleşmesine fırsat verin.

*Halkıma,
uluslara ve
dünyaya destek
olmaktan
sorumluyum.
Bu her bireyi
daha adil,
daha demokratik
ve daha
misafirperver
olmaya götürür.*

* Sorunlarını onun adına çözmeyin, sorununu çözmeye fırsat verin ki kendi sorumluluğunun farkına varsın.

* Çocuğunuza onu sevdiğinizi ve sizin için önemli olduğunu hissettirin.

Yaşa göre sorumluluklar?

5 yaş çocuğunun alabileceği sorumluluklar:	6-10 Yaş çocuğunun alabileceği sorumluluklar:	Ergen veya gencin alabileceği sorumluluklar
<ul style="list-style-type: none"> - Oyuncaklarını toplamak - Sofra kurmada ve toplamada yardım etmek - Kendi başına giyinebilmek - Yatağını toplamak 	<p>Yanda belirtilenlere ek olarak;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ödevlerini yapmak - Kirlileri sepete koymak - Evde evcil hayvan varsa onu beslemek - Kendisine salata, tost sandviç gibi basit yemekleri hazırlamak - Varsa küçük kardeşinin bakımına yardım etmek - Alışverişte alınan malzemeleri yerlerine koymak 	<p>Yanda belirtilenlere ek olarak;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Elektrik süpürgeci ile evi süpürmek, - Araba yıkamak - Kendisine basit yemekler hazırlamak - Alışveriş yapmak - Bulaşık yıkamak

ÇOCUKLARDA SORUMLULUK BİLİNCİNİ NASIL GELİŞTİREBİLİRİZ?

Çocuğunuza "Sorumluluğu Ne?" oyununu oynayabilirsiniz. Aile üyelerinin görev ve sorumlulukları nelerdir? Ailedeki kişilerin sorumluluklarını yerine getirmezlerse ne gibi karışıklıklar çıkabileceği üzerine hep beraber konuşabilirsiniz.

Pratik Öneriler

- Sorumlulukların farkedilmesi ve bu konuda duyarlılık geliştirilmesi amacıyla ev içinde birkaç saatliğine rolleri değiştirebilirsiniz. Anne, çocuk; çocuk da anne olabilir. Karşılıklı olarak yüklenilen sorumluluklar hakkında konuşulabilir.
- Çocuğunuza hangi meslekleri bildiğini ve söylediği her meslek için görev tanımını sorabilir ve kısaca söyleyebilirsiniz. Fırıncılar ekmek, pasta, tatlı yapar; terziler elbiseler diker. Ardından "Fırıncılar olmasaydı ne olurdu? Terziler olmasaydı ne olurdu?" gibi o kişilerin sorumluluklarıyla ilgili sorular yöneltebilirsiniz. Çocuğunuza her meslekte çalışan insanın işini iyi yapması gerektiğini belirtebilirsiniz.
- Evinizde "Düzen Kutusu" kullanabilirsiniz. Çocuğunuzun etrafta bıraktığı eşya ve oyuncaklarını bir kutuda biriktirip, haftasonu bu kutuyu çocuğunuza vererek belirttiğiniz sürede yerleştirmesini isteyebilirsiniz.

- İşlevini yitirmiş, eski ya da ihtiyacın dışındaki eşyalarınızı çocuğunuzla belirleyin ve onları yeni işlevler kazandırmaya yolları arayarak değerlendirebilirsiniz. Çocuğunuzla birlikte bir şişeyi dekoratif amaçlı kullanmak üzere süsleyebilirsiniz.
- Eve bir balık ya da su kaplumbağası alabilir ve o hayvanı besleme sorumluluğunu çocuğunuza verebilirsiniz.
- Çocuğunuzla yolda giderken trafikte uyulması gereken kurallar hakkında konuşabilirsiniz. (Yaya geçidi, trafik ışıkları gibi)
- Çocuğunuzla beraber bir fidan dikebilir ve onu sulama sorumluluğunu çocuğunuza verebilirsiniz. Doğaya karşı olan sorumluluklarımızla ilgili konuşabilirsiniz.
- Görev ve sorumluluklarını yerine getirdiği zaman çocuğunuzun bu davranışını överek, onu ne kadar takdir ettiğinizi ifade edebilirsiniz.
- Unutulmamalıdır ki, çocuğa ev işlerinin düzenlenmesine katkıda bulunabileceği sorumluluklar verildiğinde ailenin bir üyesi olarak kendini önemli ve değerli hisseder.
- Çocuğunuzla "Hayvanlar Haritası" oluşturabilirsiniz. Büyük bir dünya haritası alabilir ya da çizebilirsiniz. Dergi ve gazetelerden hayvan resimlerini keserek haritada bu hayvanları yaşadığı ülkelerin üzerine yapıştırabilirsiniz.
- Çocuğunuzla "Çiçeklere Renk Verme" deneyi yapabilirsiniz. Bir vazoyu yarısına kadar su doldurarak, içine beyaz bir karanfil koyabilirsiniz. Sonra suya kırmızı mürekkep damlatarak, ertesi gün karanfiledeki renk değişimini gözlemleyebilirsiniz.

Herhangi birine çağrı

Öykümüz Herkes, Birisi, Herhangi Biri ve Hiç Kimse adlı dört kişi hakkında... Yapılması gereken önemli bir iş vardı ve Herkes Birisi'nin bu işi yapacağından emindi. Herhangi Biri de yapabiliyordu ama Hiç Kimse yapmadı. Birisi buna çok kızdı, çünkü Herkes'in işiydi. Herkes, Herhangi Biri'nin bu işi yapabileceğini düşünüyordu; ama Hiç Kimse, Herkes'in yapamayacağını farkında değildi. Sonunda Herhangi Biri'nin yapabileceği bir işi, Hiç Kimse yapmadığı için Herkes, Birisi'ni suçladı...

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Martin, M., Cynthia Waltman Greenwood, Çocuğunuzun Okulla İlgili Sorunlarını Çözebilirsiniz - Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- Çetin, F., Çocuk ve Aile Dergisi-Yıl: 6 Sayı: 57- Şubat 2003.

www.gelisim.k12.tr

"Her birimiz, her şey için herkese karşı sorumluyuz."

Dostoyevski